

Wandeling langs geveltekens van kunstenaars

Wandeling langs gevelstenen die verwijzen naar kunstenaars. Deze stadswandeling is 5,4 km lang en zal ca. 2 uur in beslag nemen. We geven aan welke aanknopingspunten je onderweg tegenkomt. Maar er is natuurlijk veel meer te zien; in elke straat zit wel een verhaal. De wandeling kan worden uitgebreid met twee bijzondere gevelstenen van schrijvers; dat is 4 km extra wandelen, ruim een uur.

Start en einde: het plein Blauwpoorthaven, aan het einde van de Steenstraat bij de Blauwpoortsbrug. *Loop vanaf de hoek Steenstraat-Morsstraat langs het water het Kort Galgewater op. Bij nummer 3 is een plaquette die verwijst naar Theo van Doesburg, grondlegger van De Stijl, die hier van 1917 tot 1920 zijn atelier had. Sla de hoek om en loop in de richting van de houten ophaalbrug.*

Rechts van je zie je de Stadstimmerwerf, gebouwd in 1612 naar een ontwerp van de toenmalige stadstimmerman Jan Ottensz. van Seyst. In dit gebouw woonde en werkte de stadstimmerman. De rijk gedecoreerde trapvleugel aan de rechterzijvleugel was zijn woonhuis, terwijl meer naar links de werkplaats gelegen was. De houten molen die je iets verderop ziet, is een replica van de korenmolen die hier gestaan heeft van 1619-1729.

Ga linksaf de ophaalbrug over. Loop door en je bent in de Weddesteeg. Bij nummer 27 zie je:

GT_1186. Hier werd geboren op den 15 den juli 1606 Rembrandt van Rijn. [verhaal](#)

Op de Rembrandtplaats bevindt zich een kunstwerk ter ere van Rembrandt (met uitleg).

Loop door naar het Noordeinde en sla daar linksaf. Op nummer 24 zie je een mooie gevelsteen. Sla kort daarna linksaf, de Valkensteeg in. Loop die door tot het Galgewater en ga rechts.

Steek het Kort Rapenburg over en ga rechts. Op nummer 12 zie je wat hoger aan de gevel:

GT_1254. Hier woonde Gerrit Dou geboren 1613 overleden 1675. Gerrit Dou (Leiden 1613- Leiden 1675), schilder van voornamelijk genrevoorstellingen. Hij werd in 1628 de eerste leerling van Rembrandt, wiens moeder hij later schilderde. Nadat Rembrandt naar Amsterdam was vertrokken begon Dou zijn eigen stijl te ontwikkelen waarbij hij aan huiselijke taferelen (vaak door een stenen boogvenster gezien) de voorkeur gaf. Hij behoort net als zijn vele navolgers tot de groep van de zgn.

Leidse fijnschilders. lees het [verhaal](#)

Vervolg het Kort Rapenburg tot aan de Breestraat. Steek die over, ga meteen rechts (aan je linkerhand de Gyselaarsbank) en sla linksaf het Rapenburg op. Op nummer 37 tref je:

GT_1161. Willem Bilderdijk (Amsterdam 1756- Haarlem 1831) heeft gedurende zijn leven driemaal in Leiden gewoond. Eerst als student op de Langebrug, daarna vanaf 1806 aan de Hoge Woerd, tot in 1807 de kruitramp, volgens zijn zeggen, zijn huis onbewoonbaar maakte. Weer later, vanaf 1817 tot 1827, woonde hij met zijn gezin op respectievelijk de Hooigracht 33, Garenmarkt 6 (pand bestaat niet meer), Rapenburg 37 en Oude Singel 86. lees het [verhaal](#)

Wat verder op nummer 65 zie je links van de entree op de gevel:

GT_1126. Johannes Kneppeelhout (Leiden 1814 - Oosterbeek 1885), Nederlands schrijver uit de romantiek. Hij publiceerde onder het pseudoniem Klikspaan realistisch-humoristische, later moraliserende schetsen over het studentenleven. Studeerde lange tijd rechten maar maakte zijn studie niet af. Bekend werd Studententypen (1841) en Een beroemde knaap (1875), de psychologische levensbeschrijving van een vioolspeler. [verhaal](#)

Vervolg het Rapenburg. Voorbij de bocht in het Rapenburg en meteen over de brug van de Vliet sla je rechtsaf, de linkeroever van de Vliet op; na 50 m sta je voor een gebouw met tekst Kweekschool Voorbereidend Onderwijs (Methode Haanstra). Dit was het woonhuis van Haanstra. Zie in de entree de eerste steen, gelegd door Wijbrandus Haanstra. Loop terug naar het Rapenburg en sla rechtsaf. Tussen nummers 127 en 129 zie je:

GT_1298 Wijbrandus Haanstra (Oostwierum 1841- Leiden 1925), was een onderwijskundige die een eigen kleutermethodiek ontwikkelde. De studenten van Haanstra kregen de theoretische lessen in de leslokalen en zij oefenden zich in de praktijk in de achter het Rapenburg gelegen bewaarschool. De opleiding van Haanstra kende veel vrijheid; er werd alleen gebruik gemaakt van verhalen en liedjes die door Haanstra zelf waren geschreven en er werd gebruikgemaakt van materiaal dat door hem zelf was ontwikkeld. Na de invoering van de Wet op het Basisonderwijs fuseerde de kleuterkweekschool met een kweekschool in Den Haag. Deze Pabo- opleiding werd uiteindelijk onderdeel van de Hogeschool Leiden. Het oude woonhuis van Haanstra (Vliet 8), dat ruggelings grenst aan de panden van het Rapenburg, werd in 1934 ingericht als opleidingsplaats. Tegenwoordig zijn er in het gebouw appartementen. Het opschrift aan de gevel herinnert nog aan de kweekschool. Het onderwijs op de Haanstra Basisschool (Rapenburg 127-131) is nog steeds gebaseerd op de kleutermethodieken van Wijbrandus Haanstra.

Loop door naar de brug, steek die over en sla linksaf. Neem de eerste steeg rechts, de Herensteeg. Loop die helemaal uit. Je komt nu bij de Pieterskerk, in de Kloksteeg. Loop een klein stukje linksaf naar nummer 25 voor:

GT_1540. Albert Verwey (Amsterdam 1865 - Noordwijk 1937) was dichter en letterkundige. Samen met Kloos was hij de leidende figuur van De Nieuwe Gids, het in 1885 opgerichte tijdschrift van de Tachtigers. Nadat hij zich had teruggetrokken uit de redactie richtte hij in 1905 het toonaangevende tijdschrift De Beweging op. In 1924 werd Verwey hoogleraar in Leiden. In Noordwijk staat een borstbeeld op de plaats waar Verwey tussen 1928-1935 wachtte op de tram naar Leiden.

Loop de Kloksteeg een stukje terug. Je kan de Pieterskerk dagelijks bezoeken tussen 11:00 en 18:00 via het Café (tegenover Kloksteeg 33). Men vraagt een bijdrage van € 2,- p.p. voor onderhoud van de kerk. In de kerk vind je in de hoek rechts tegenover de ingang vanuit het café:

GT_1340 In de Pieterskerk hangt een eenvoudige herdenkingsplaquette van Jan van Hout. Jan van Hout was behalve schrijver ook de stadssecretaris die veel voor de stad betekend heeft. Hij steunde burgemeester Van der Werff tijdens het beleg van Leiden en was sociaal bewogen. Zo spande hij zich in voor een moderne vorm van armenzorg en was hij betrokken bij de stichting van een tuchthuis. Op de steen staat; Stadssecretaris, dichter en vernieuwer, 1542 - 1609 en een tekst van zijn hand; “ De zielen, rustende in de Heer, der dooder lijven, die men ziet bedelven, Behouven u gebedt niet meer. Bidt voor uwen naesten, en uzelfen”. Jan van Hout was behalve schrijver ook stadssecretaris die veel voor de stad betekend heeft. Hij steunde burgemeester Van der Werff tijdens het beleg van Leiden en was sociaal bewogen. Zo spande hij zich in voor een moderne vorm van armenzorg en was hij betrokken bij de stichting van een tuchthuis. zie [verhaal](#).

Loop vanuit het café linksaf om de kerk heen met de kerk aan je linkerhand. Negeer de Nieuwsteeg (rechts), volg de bocht (Pieterskerkhof), negeer de Pieterskerkstraat (rechts) en sla dan rechstaf de Muskadelsteeg in. Houd een beetje rechts aan, steek het plein het Gerecht over. Op de hoek met de Schoolsteeg staat de Latijnse School (1599). Kijk even door de ramen en zie dat Rembrandt hier onderwijsgenoot. Loop de Schoolsteeg in. Net over de eerste kruising (met de Langebrug) zie je aan de gevel van café De Spijkerbak:

GT_1140 Hier werd geboren Jan van Goyen 1596 - 1656. Jan van Goyen (Leiden 1596- De Haag 1656). Landschapschilder, tekenaar en kunstverkoper uit de Gouden Eeuw. Hij werkte in Leiden, Haarlem en 's -Gravenhage. Na 1640 ontstonden zijn panorama's en riviergezichten (b.v. Haarlemmermeer uit 1656). Van zijn reizen door o.a. Frankrijk, België en langs Rijn en Waal zijn enkele schetsboeken bewaard gebleven. [verhaal](#) Eén van zijn vele leerlingen is zijn schoonzoon Jan Steen. zie het [verhaal](#) van Jan Steen.

Vervolg de Schoolsteeg tot aan de Breestraat. Sla hier rechtsaf. Houdt het rechter trottoir. Op Breestraat 37 zie je:

GT_1199. In het gemetselde penant tussen de houten deur-omlijsting en het raamkozijn is een hardstenen plaat aangebracht met daarop het inschrift: PIETER BAS 1868-1873. Godfried Bomans (1913-1971) schreef in 1937 het boek "Memoires of Gedenkschriften van minister Pieter Bas". Dit boek vertelt het verhaal van Pieter Bas die van 1868 tot 1873 rechten studeerde aan de Leidse Universiteit. Hij woonde op Breestraat 37 en werd later in zijn leven minister van onderwijs. De Leidse Studentenjaarclub 'Pieter Bas' liet in 1971 deze gevelsteen aanbrengen bij hun Diesviering. Na een toespraak van de praeses, de heer W.J. Roest-Crollius, werd de steen op 14 november 1971 onthuld door het oudste en enige erelid van deze jaarclub, Godfried Bomans. zie [verhaal](#).

Loop de Breestraat ca. 200 m door en sla de tweede steeg aan je rechterhand in: de Pieterskerk-Choorsteeg. Ga de eerste straat linksaf in, de Langebrug. Zie het 20 m verder leuke poortje van de Penshal aan je linkerhand, en wat verder op nummer 91b:

GT_1222. Hier woonde en werkte Jan Steen 1626 - 1679. Deze steen is één van de weinige herinneringen aan deze grote schilder in Leiden. De tekst luidt: "Hier woonde en werkte Jan Steen, 1626 - 1679". Bij de Gekroonde Liefdepoort had Havick Steen, de vader van schilder Jan Steen, één of meer beleggingspanden die hij verhuurde. In 1669 erfde Jan het huis. Hij hield het in zijn bezit en toen hij zich in 1670 weer in Leiden vestigde ging hij er de taveerne 'De Vrede' exploiteren. zie het [verhaal](#)

Wat verder op Langebrug 107:

GT_1232 De dichter Jacobus Cornelis (Jacques) Bloem leefde van 1887 tot 1966. Hij woonde hier op kamers bij de geschiedenisleraar J. Kunst in de tijd dat hij de HBS op de Pieterskerkgracht bezocht. Deze gedenksteen werd geplaatst door de J.C. Bloem Stichting in 1992 en onthuld door de toenmalige burgemeester Goekoop. Tekst op de steen: Hier woonde en werkte de dichter Mr. J.C. Bloem 1900-1905 zie [verhaal](#)

Sla hier tegenover de Ketelboetersteeg in en loop die uit naar de Breestraat. Ga rechts, aan de overkant zie je ter hoogte van de eerste verdieping een plaquette op de gevel van Breestraat 114.

GT_1197. Als student woonde Nicolaas Beets in Leiden op kamers in de Breestraat 114c, waar hij een aantal van zijn werken schreef. In het herdenkingsjaar van zijn 100e sterfdag in 2003 werd op de 15e maart bij dat huis een gedenksteen onthuld. De steen is een product van BamBam Restauratiesteenhouders uit Leiden. Tekst op de steen: Hier schreef / NicoLaas Beets / als HilDebraNd / zijn CaMera Obscura / 1834 / 1839 zie [verhaal](#)

Loop de Breestraat uit. Steek het wat ingewikkelde kruispunt iets naar links over en ga de Hogewoerd in. Verderop, over het kruispunt met de Watersteeg (een brede weg) zie je aan je rechterhand hoog op de gevel van Hogewoerd 63:

GT_1215. Piet Paaltjens, pseudoniem van François Haverschmidt (1835- 1894), studeerde theologie in Leiden en was daarna werkzaam als predikant. Piet Paaltjens is vooral bekend door zijn gedichtenbundel Snikken en Grimlachjes (1867). Zijn werk getuigt van zelfironie, humor en satire: hij was een romanticus maar zijn gedichten zijn in wezen zeer droevig. Hij leed aan depressies en maakte uiteindelijk een einde aan zijn leven. zie [verhaal](#)

Iets verder op Hogewoerd 77 zie je een gevelgedicht van Chr.J. van Geel (1917-1974). Van Geel was een dichter, maar hij was oorspronkelijk beeldend kunstenaar, met o.a. een tentoonstelling in het Stedelijk Museum Amsterdam (1961).

Wat verder aan de overkant kom je bij nummer 126:

GT_1167. Frans van Lelyveld, werd geboren op 14 maart 1740 te Leiden als zoon van Willem van Lelyveld, lakenfabrikant, en Johanna Cingelshouck. Van Lelyveld was medeoprichter van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde in 1766. De Maatschappij stelde zich

ten doel om 'aan de heerschende zucht voor Tael-, dicht- en oudheid-kunde onzes Vaderlands te voldoen'. zie [verhaal](#)

Loop 30 m door en sla links de Rijnstraat in. Steek de brug over en sla linksaf de Nieuwe Rijn op. Na 300 m ben je bij Nieuwe Rijn 64; net om de hoek op de gevel van dit pand aan de Hooigracht zie je:

GT_1208. Immortelle IX is één van de 13 Immortellen (korte gedichten) uit de bundel Snikken en Grimlachjes van Piet Paaltjens. Zie verder hierboven onder Hogewoerd 63 of [verhaal](#)

Steek over en ga rechtsaf (Hooigracht) en dan weer de eerste straat linksaf (Nieuwstraat). Ga voorbij de Hooglandse Kerk rechts de Hooglandse Kerkgracht op. Loop die uit, steek de brug over en ga de Hooglandse Kerksteeg in. Aan het eind kom je bij de Haarlemmerstraat (winkelstraat). Ga heel even linksaf en meteen weer rechts de Paradijssteeg in. Aan het eind kom je in de Van der Werfstraat, sla rechtsaf en meteen weer links: de Grevenstraat. Loop die uit, ga linksaf en steek dan de eerste brug over. Meteen over de brug linksaf, Oude Singel. Op nummer 86 zie je:

GT_1170. Bilderdijk 1823 - 1827 Dit is een van de huizen waar de schrijver Willem Bilderdijk (Amsterdam 1756- Haarlem 1831) heeft gewoond, als student en later met zijn gezin. Bilderdijk was in zijn tijd een bekend schrijver en polemist. Hij had geen gelukkig leven. Hij beschouwde zichzelf als een wonderkind, maar was ziekelijk en bleef zijn leven arm. Zijn kinderen stierven jong en zijn ambitie om hoogleraar te worden werd niet vervuld. Hij schreef vele dichtbundels en talloze verhandelingen en vertalingen. [verhaal](#)

Loop door en steek bij Oude Vest 42 linksaf de voetgangers- en fietsersbrug over. Ga de steeg tegenover de brug in, Lange Lijsbethsteeg. De eerste straat rechts inslaan, Caeciliastraat. Voorbij de kapel op het pleintje aan je rechterhand vind je het:

Elisabeth Gasthuishof. Na de restauratie van het Sint Elisabeth Gasthuis in 1971 werd een nieuwe gevelsteen aangebracht, in gekleurd reliëf, vervaardigd door beeldhouwer Hans 't Mannetje (Hillegom, 1944) die vooral bekend is om zijn gevelstenen. Hij richtte eind jaren zestig in Amsterdam het restauratie atelier Uilenburg op met als doelstelling het restaureren en vervaardigen van gebeeldhouwde onderdelen voor monumenten.

Aan het eind van de Caeciliastraat sla je linksaf en je komt na 80 m bij de Blauwpoortsbrug. Einde wandeling.

Op de volgende bladzijde wordt een uitbreiding beschreven.

Deze wandeling is opgesteld door de werkgroep geveltekens, zie [webadres](#). Vragen en opmerkingen kunt u sturen aan geveltekens@oudleiden.nl.

Uitbreiding wandeling langs geveltekens van kunstenaars

Je kan vanuit de Ceaciliastraat de wandeling met twee bijzondere gevelstenen uitbreiden, maar dat is bijna 4 km extra wandelen.

Ga aan het eind van de Ceaciliastraat rechtsaf. Steek de brug over. Ga linksaf, over de Beestenmarkt en dan rechtsaf de Steenstraat in. De Steenstraat wordt Stationsweg. Ga het station door en steek het plein rechtdoor over en ga door een klein laag hekje rechts om het Poortgebouw dat je voor je ziet. Vervolg deze weg en sla iets verder rechtsaf een paadje in; dat wordt de Paviusstraat en gaat links langs een groot hoog blokvormig gebouw van de Universiteit heen. Vervolg naar de Wassenaarseweg, steek die over en ga daar linksaf. Na 240 m tegenover nummer 46 rechtsaf, Flanorpad. Na 50 m links het Springerpad in (laag hekje), volg het Springerpad links over een bruggetje, steek een grasveld over en loop door. Na 120 m (een klein laag hekje) sla je linksaf (Blauwe Vogelweg). Na 50 m rechtsaf de Leeuwerikstraat in. Na 150 m op de hoek met de Lijsterstraat zie je aan de kant van de Leeuwerikstraat:

GT_1206 Lijsterstraat 36 herdenkingsteen Vasalis. Pseudoniem van

Margaretha Droogleever Fortuyn-Leenmans (1909 - 1998). Dichteres, studeerde medicijnen in Leiden en werd psychiater. Haar werk is eenvoudig van vormgeving; gevoel en gedachten maken het werk tot beeldende en intelligente poëzie die onmiddellijk aanspreekt. In 1974 kreeg Vasalis de Constantijn Huygensprijs en in 1982 de P.C. Hooftprijs. In 2002 verscheen postuum de dicht-

bundel De oude kustlijn. zie: [verhaal](#)

Ga rechtsaf de Lijsterstraat in en loop die uit tot de Rijnsburgerweg (derde straat rechts). Steek over en loop naar rechts gedurende 400 m. Op nummer 75 zie je de gevelsteen van:

GT_1328 Rijnsburgerweg 75 "**Uit de verplaatsing**" **F.B. Hotz 1922 - 2000**. F.B. Hotz (Leiden 1922 en overleden 2005 aldaar) was een begaafd trombonist die pas op latere leeftijd schrijver werd. In 1998 werd hem de P.C. Hooft-prijs voor verhalend proza toegekend. Eén thema staat bijna steeds centraal: het huwelijk en de soms grimmige strijd tussen man en vrouw. Een aantal verhalen speelt zich af in Leiden en omgeving, zoals het titelverhaal uit de bundel Ernstvuurwerk (1978). lees verder; [verhaal](#)

Vervolg de Rijnsburgerweg op het linker trottoir, volg dit ook bij de rotonde. Ca. 100 m na de rotonde staat het huis De Keet van de beroemde Leidse architect Hendrik Jesse (Zaltbommel 1860 - Leiden 1943), met de letters "De Keet" in het metselwerk op de noordgevel.

Steek iets verder bij de zebra de Rijnsburgerweg over en loop door de tunnel onder het spoor. Vervolg de weg die een wijde boog naar rechts maakt. Steek de brug over en volg dan het fietspad dat rechts om molen De Valk loopt. Ga min of meer rechtdoor over de Lammermarkt en kom zo terug bij de Blauwpoortsbrug.